

нег.» [2. – с. 280]. Под человеческим капиталом в работе [7] понимают «... як втілена в людині здатність забезпечувати стрімке зростання доходу завдяки: освіті, знанням, професійній підготовці, здоров'ю, природним здібностям творчості». Но это все характеристики рабочей силы, которые могут стать капиталом как и интеллектуальный капитал, в определенных условиях. Отличием от последнего является то, что он не производит новой информации.

Выводы. 1. Рабочая сила – это человек, вооруженный знаниями (под знаниями будем понимать характеристики человека), востребованные на конкретном производстве;

2. Производственный капитал – это триединая форма: предметов труда, средств производства и рабочей силы;

3. Социальный капитал – коллектив, связанный между собой на основе информация- энтропия и представляющий, как правило, систему с минимальной энергией, позволяющую достигать максимально возможную цель в конкретных условиях;

4. Эффект синергетики, как составляющая социального капитала, может иметь место в сообществе людей, способствующий достижению цели, поставленной перед сообществом;

5. Интеллектуальный капитал – это знания человека, приносящие ему доход, минуя товарное производство и производящие новую информацию;

Таким образом, определение экономического смысла социальных категорий (социального, человеческого и интеллектуального капиталов) создает методологическую основу для формирования системы управления, а главное – решать вопросы об инвестиционной составляющей в знания человека.

Литература

1. Мартякова Е. В. Качество образования как фактор роста капитализации социального капитала / Е. В. Мартякова, С. Н. Снеговая. – Донецк : Вісник ДонУЕП. – 2012. – № 2. – С. 27-31.

2. Амоша А. И. Каноны рынка и законы экономики. – Кн. 2. Процесс производства / А. И. Амоша, Е. Т. Иванов. – Донецк : ІСП НАН України, 1999. – 518 с.

3. Мудра О. В. Розвиток людського капіталу підприємства в контексті системи соціального партнерства / О. В. Мудра. – Донецьк : Вісник ДонУЕП. – 2012. – № 2. – С. 70-72.

4. Буркинський Б. В. Соціальний капітал: сутність, джерела та структура, оцінка / Б. В. Буркинський, В. Ф. Гончарук // Економіка України. – 2013. – № 1(614). – С. 67-81.

5. Кендюхов О. В. Интеллектуальный капитал підприємства: гнессеологія економічної категорії / О. В. Кендюхов. – Донецьк : Вісник ДонУЕП. – 2012. – № 2. – С. 12-16.

6. Нестеренко А. Интеллектуальный капитал Украинского общества / А. Нестеренко // Экономика Украины. – 2010. – № 10. – С. 65-71.

7. Дороніна О. А. Капіталізація людського капіталу в системі завдань кадрової політики / О. А. Дороніна. – Донецьк : Вісник ДонУЕП. – 2012. – № 2. – С. 48-51.

УДК 339.5.01+338.51(477)

Прокоф'єва С.В., канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аудиту та економічного аналізу;

Іванов С.В., студент.

Донецький університет економіки та права.

АНАЛІЗ СТАНУ ПРОБЛЕМИ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

Розглянуто типові офшорні схеми при експортно-імпортних операціях. Проаналізовано сучасний стан проблеми трансфертного ціноутворення в Україні. Обґрунтовано шляхи вирішення проблеми трансфертного ціноутворення в Україні.

Постановка проблеми. Трансфертне ціноутворення (спотворення цін угод) як спосіб мінімізації податків характерний практично для всіх країн світу, і Україна тут не виняток. У складі всіх великих українських груп є іноземні торгові компанії, розташовані в юрисдикціях з низьким рівнем оподаткування (Кіпр, Віргінські Британські острови, Маршалові ост-

рови тощо), через які проходять значні грошові потоки, які не піддаються оподаткуванню в Україні, що негативним чином впливає на поповнення бюджету країни. Оскільки використання офшорних схем з кримінальною та злочинною метою несе потенційну загрозу для всієї країни, проблема аналізу інвестиційних потоків між Україною та офшорними зонами може вважатися актуальною на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням окремих питань, пов'язаних із сутністю офшорних центрів, тенденцій їх розвитку та впливу міжнародного співтовариства присвячені праці вчених України, таких як Щуревич А., Бондарев О., Єрмошенко М., Симоненко В., Стеченко Д., Мінін Л., Квітів Ю. та інші. Також в економічній літературі проблематикою офшорних територій займалися і зарубіжні вчені, такі як, Кнапп Р., Мітчелл Д., Стенлі Р., Боро Дж та інші. Незважаючи на наявність досліджень, на сьогоднішній день аналіз міжнародного досвіду ведення і регулювання офшорного бізнесу вимагає подальшого розгляду.

Метою даної наукової статті є аналіз стану проблеми трансфертного ціноутворення в Україні та шляхів її вирішення.

Виклад основного матеріалу. В результаті експортно-імпортних операцій через офшорні утворення більша частина прибутку від реалізації залишається в розпорядженні іноземної компанії. Ці торгові компанії купують продукцію, вироблену в Україні, практично за собівартістю, і потім реалізують покупцям за ринковими цінами. З цього прибутку в Україні не сплачуються податки, а виручка в іноземній валюті не потрапляє в національну банківську систему і виводиться з-під валютного контролю. Подібні механізми роботи використовуються при експорті продукції всіх галузей – гірничодобувної, металургійної, машинобудування, сільського господарства, ІТ-послуг.

Схема здійснення імпортних операцій така. Українська компанія купує сировину (обладнання, комплектуючі). Продавцем є підконтрольна їй компанія з офшорної зони. Ціна покупки завищується так, щоб українська компанія отримала мінімальний прибуток. Основна частина доходу залишається компанії-продавцеві з офшору.

За даними Міндоходів, в середньому 54 % всього експорту з України здійснюється через посередників, з них 22 % припадає на офшори. Керівник групи трансфертного ціноутворення в Україні КРМГ Карпушин К. відмітив, що через такі структуровані поставки поза українського оподаткування залишається близько 30 % прибутку, а це мільярди гривень, недоотриманих бюджетом.

В таблиці 1 наведено дані обсягу експортно-імпортних операцій України з офшорними юрисдикціями та Кіпром [1].

Таблиця 1 – Експортно-імпортні операції України з офшорними юрисдикціями і Кіпром млн. \$ у 2012 році

Країна	Експорт товарів і послуг	Імпорт товарів і послуг
Офшори	1405.7	112.8
Кіпр	796.4	993.6
Всього Україна	82337.4	31634.3

Результат таких операцій такий: податок на прибуток не сплачено ані в Україні, ані в офшорі; гроші знаходяться за кордоном, звідки їх можна використовувати за бажанням власника без українського валютного контролю; ці кошти можна вкласти в Україну вже як іноземну інвестицію; кошти в офшорі недоступні українським правоохоронним органам; товар поставляється компанією з офшору, а не з України, що західним покупцям краще.

За Даними Держкомстату в Британські Віргінські острови з України йдуть 25.8 млн., а в Україну надходить все зростаюча сума коштів. Так, на 01.01.2011 ця сума становила 1451.8 млн. \$, на 01.01.2012 – 1607.0 млн. \$ та на 01.01.2013 – 1884.9 млн. \$. [1] (табл. 2, 3).

Таблиця 2 – Інвестиції (акціонерний капітал) в Україну з-за кордону, млн. \$

Країна	Сума інвестицій на 01.01.2011 р.	Сума інвестицій на 01.01.2012 р.	Сума інвестицій на 01.01.2013 р.	Сума інвестицій на 01.10.2013 р.	Приріст за 2011 р.	Приріст за 2012 р.
Кіпр	10044.9	12645.5	17275.1	18712,0	2600.6	4629.6
Британські Віргінські острови	1451.8	1607.0	1884.9	2452,4	155.5	277.9
Всього Україна	51774.5	49362.3	54462.4	56565,2	2412.2	5100.1

Як видно з даних таблиці 2, 3, в Україну через офшор в Україну вкладається значно більше інвестицій, ніж вивозиться. Звідси можна зробити висновок, що основна сума, яка повертається в Україну у вигляді інвестицій, потрапляє в офшор іншими шляхами – не з України, тобто операції з переказу коштів в офшори практично не контролюються існуючими регуляторами, так як всі заходи спрямовані проти прямих платежів з України в офшорні країни (у банки або кінцевим одержувачам).

Таблиця 3 – Інвестиції (акціонерний капітал) з України за кордон, млн. \$

Країна	Сума інвестицій на 01.01.2011 р.	Сума інвестицій на 01.01.2012 р.	Сума інвестицій на 01.01.2013 р.	Сума інвестицій на 01.10.2013 р.	Приріст за 2011 р.	Приріст за 2012 р.
Кіпр	6342.5	6342.1	5810.5	5818,4	-0.4	531.6
Британські Віргінські острови	25.8	25.8	25.8	25,8	0.0	0.0
Всього Україна	7000.2	6898.9	6481.9	6568,4	101.3	417.0

Таким чином, схеми трансфертного ціноутворення модифікуються, стають більш витонченими. Наприклад, досить популярною є схема із використанням проміжної англійської фірми («прокладки»), власником якої є офшорна компанія (часто з Британських Віргінських островів або інший офшорної країни, що не внесена в чорний список FATF). Для України операції відбуваються з Великобританією і жодних санкцій на них ввести неможливо. Крім цього, Великобританія не включена «До переліку держав, у яких ставки податку на прибуток на 5 і більше відсоткових пунктів нижчі ніж в Україні» [4]. Більш того, при веденні бізнесу у Великобританії можливо використовувати «номінального директора», дані про який і будуть висвітлені у відкритому реєстрі. Дані ж про бенефіціара залишаються в регуляторних органах країни, але у відкритий доступ не потрапляють. Українські контролюючі органи, навіть розуміючи, що використовується офшор, не можуть пред'явити реальних звинувачень. Таким чином, договір на експорт укладається з англійською фірмою, що має офшорного власника. Ця фірма платить податок у Великобританії, але вона також практично не отримує прибутку, як і український експортер. Весь прибуток на 3-му кроці дістається офшорній компанії, яка за реальною ціною продає товар реальному покупцеві.

З метою протидії маніпуляціям трансфертними цінами, в Україні було запропоновано засади державного регулювання трансфертного ціноутворення. 1 вересня 2013 року набув чинності Закон України від 04.07.2013 року № 408 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення» [2]. Головною метою закону є побудова дієвої системи державного регулювання трансфертного ціноутворення в Україні, що надасть змогу захистити податкову базу та уникнути при цьому підстав для подвійного оподаткування та невизначеностей, які можуть перешкоджати прямим іноземним інвестиціям та розвитку зовнішньої торгівлі.

Для регулювання трансфертного ціноутворення в Україні впроваджені такі засади.

По-перше, здійснення контролю зовнішньоекономічних операцій з країнами – офшорами, а також операцій всередині групи компаній, якщо сума операцій перевищить 50 млн грн. на рік.

По-друге, щоб відстежити «правильність» визначення цін, податкова служба планує ввести нові спеціальні перевірки, причому тривалість їх буде становити від шести місяців до року, а також окрему звітність. Документи за трансфертними цінами потрібно буде подавати раз на рік – до 1 травня року, наступного за звітним.

По-третє, будуть введені серйозні штрафи. Неподання звіту або первинної документації (податкових накладних, договорів тощо) коштуватиме компанії 5 % від суми операції; за невиконання вимог щодо документації, поданої до податкового органу (100 мінімальних заробітних плат).

На перший погляд, у результаті боротьби і розкритті інформації можливе посилення контролю руху надлишкової ліквідності в рамках монетарної політики; наповнення бюджету ресурсами; боротьба зі світовим тероризмом і відмиванням грошей та ін. Але з іншого боку, прийняття цього закону має можливі негативні наслідки:

– заповнення такої документації потребують від платника податків створення спеціального підрозділу з великим штатом кваліфікованих фахівців (економіст, бухгалтер чи спеціаліст зі збуту не зможуть окремо сформувати пакет документів для контролю);

– можливість необ'єктивного рішення працівників податкових органів може привести до зростання так званого свавілля з їх боку. Але якщо сьогодні це в основному, в той чи іншій мірі стосується дрібних і середніх фірм, то тепер й великих. Адже тільки від рішення податкового інспектора залежатиме, визнати ціну даного платника податків обґрунтованою або донарахувати йому податок. Ніякий жорсткий алгоритм не зможе врахувати всі нюанси ціноутворення, знижок і надбавок, страхування, відрахувань на просування товару тощо. Підприємства потрапляють у повну залежність від податкових органів.

Новий податковий кодекс створює умови для боротьби з офшорами, проте завжди залишається можливість зареєструвати фірму-посередник в такій країні, в якій податки не відрізняються від українських, і через неї виводити прибуток в офшор, як це робиться і зараз. Крім того, угоди швидше за все будуть дробитися на більш дрібні (менше 50 млн. грн). До того ж, якщо уявити собі, що використання офшорів вдасться припинити, для української економіки це не принесе користі, оскільки бізнес стане ще більш обмежений у використанні доходів, виконанні операцій, і врешті-решт податковий тиск і адміністративний натиск знищать ті деякі виробництва, які ще працюють на гідному рівні. У результаті інтеграційних процесів вітчизняний бізнес піддається ризикам бути «розтоптаним» західними конкурентами на території України або на європейських ринках. Зароблена роками недовіра до офшорних територій, позбавляє вітчизняних підприємців чи ледве ні єдиного легального засобу підвищення прибутковості та розвитку. Таким чином, знижується і рівень економічного і науково-технічного потенціалу.

В умовах дії нового Податкового кодексу, для поліпшення ситуації та для більш ефективного регулювання проблемних питань, на нашу думку, необхідно закріпити перелік джерел інформації про ціни, обов'язково включивши до нього низку незалежних джерел інформації, як Amadeus, Ruslana, Zephyr та інші, що містять інформацію про мільйони, світових, європейських, російських та українських компаній; підготувати кадри, які більш дієво та продуктивно почали б керувати цією системою для створення ефективної та розумної системи трансфертного ціноутворення.

В результаті викладеного можна стверджувати, що високий рівень тіньової економіки, і зокрема значні обсяги коштів, що обертаються через офшори, свідчать про проблеми в самій економіці країни. Отже, потрібно усувати причину масштабного функціонування офшорного бізнесу, а не боротися з ним, як зі слідством. Необхідно, перш за все скорочувати регулювання, а не нарощувати його позиції, а також зміцнювати правові норми.

Вивчення світового досвіду свідчить про те, що завжди є країни, що привертають до себе капітал вигідними умовами і анонімністю, при цьому інші країни з цим безуспішно борються, вирішуючи одні проблеми, і набуваючи інші.

Ефективні антиофшорні заходи – це, перш за все, не політика заборон, які тільки обтяжують бізнес додатковими процедурами, податковим та адміністративним гнітом, а проведення реальних реформ державної влади та економіки; це реформування судової системи, що забезпечує перш за все справедливість; це помірні податки разом із простим їх адмініструванням; це зрозумілі і стійкі закони, які необтяжливо регулюють процедури [3].

Міжнародний досвід, як позитивний, так і негативний, свідчить про те, що проблема офшорів не вирішується в один момент, поодинокими актами, угодами чи законами, на її усунення можуть піти роки. Так, на наш погляд, комплекс системоутворюючих заходів для української економіки з метою боротьби з офшорними схемами може бути позначений такими пунктами:

- поступове зниження рівня податку на прибуток до рівня, порівняного з рівнем податку в офшорних зонах;

- не номінальне, а реальне посилення допомоги працівників податкової служби платникам податків при складанні податкових декларацій;

- введення жорсткої адміністративної та кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків;

- формування податкової дисципліни через підвищення рівня національної самосвідомості, патріотизму, починаючи з дитячого віку. Країни з досить високим економічним розвитком (Японія, Швеція, Данія, Німеччина, Великобританія та ін), як правило мають високі ставки податку на прибуток, однак при цьому і порівняно низькі показники тіньової економіки. Одним з пояснень цього феномена є те, що принцип солідарності увійшов в кров і плоть цих націй. Всі розуміють: система соціальних гарантій, як складова серцевини суспільства загального добробуту, може існувати і розвиватися тільки за рахунок податків і ефективно функціонуючої системи їх визначення і збору. Для цих націй є само собою зрозумілим, що слід допомагати дітям за рахунок дорослих, хворим – за рахунок здорових, бідним – за рахунок багатих, тому що кожний був, або може потрапити в ту чи іншу категорію в будь-який час.

Надалі можна поступово збільшувати податок, але при цьому передбачати ряд податкових пільг та повернень у вигляді надання низки соціальних послуг (Швеція, Данія).

Тоді і використання офшорів якщо не піде зовсім, то знизиться до прийнятих в цивілізованих країнах розмірів і перестане бути загальнодержавною проблемою.

Висновки. Без офшорних зон сучасну економіку вже неможливо уявити. Майже у всіх країнах бізнесмени їх використовують для того, щоб зменшити свої податкові зобов'язання. Так і українські підприємці є лідерами за кількістю створених офшорних компаній, причому привабливість офшорів виросла в період світової фінансової кризи, оскільки вони відкривають значні можливості для примноження капіталу. Для сучасного українського бізнесу, в умовах обтяжливою податкової системи, несформованою структури власності і недосконалої законодавчої бази, офшори є майже єдиним способом збереження коштів та участі в капіталі інших підприємств, а також отримання грошей в потрібний час у будь-якій точці світу. З метою наближення українських правил трансфертного ціноутворення до міжнародних стандартів, розроблені зміни в Податковому кодексі, спрямовані на удосконалення податкового законодавства у сфері трансфертного ціноутворення. Однак, ці зміни у концепції трансфертного ціноутворення в Україні потребують комплексного аналізу Закону, розробки низки підзаконних актів та відповідних заходів щодо його адаптації, щоб уникнути або зменшити адміністративне навантаження на процес податкового планування платника податків в частині планування та підтвердження встановлюваних цін в контрольованих угодах ринкового рівня.

Вищевикладене дозволяє зробити загальний висновок про те, що не дивлячись на досить жорсткий пресинг з боку держави, офшорні зони продовжать своє існування, хоча застосовувані бізнесом схеми їх використання будуть істотно ускладнюватися з тим, щоб зберегти звичний економічний ефект. При використанні офшорних компаній будуть впроваджуватися більш вишукані схеми трансфертного ціноутворення з метою обійти законодавчі норми. Отже «ручні методи» регулювання офшорного бізнесу не достатні. Тому, ключовим є питання створення мотивації бізнесу для роботи за правилами української юрисдикції. Тут необхідно продовжувати роботу щодо поліпшення інвестиційного клімату, стимулювати компанії до інвестицій в Україну в довгостроковому горизонті. Необхідно забезпечити компаніям рівні умови для ведення бізнесу і добитися, щоб використання офшорної схеми перестало бути чинником підвищення конкурентоспроможності компанії.

Література

1. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступ : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення» [Електронний ресурс]. – Режим доступ : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/408-18>
3. Офшоры проблема или PR? [Електронний ресурс]. – Режим доступ : http://www.ukrrudprom.ua/digest/Offshori_problema
4. Розпорядження КМУ від 25 грудня 2013 р. № 1042-р «Про затвердження переліку держав (територій), у яких ставки податку на прибуток (корпоративний податок) на 5 і більше відсоткових пунктів нижчі, ніж в Україні». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>

УДК 502.131(045)

*Чепеленко А.М., канд. екон. наук, доцент, доцент
кафедри економіки підприємств та менеджменту,
Українська інженерно-педагогічна академія.*

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВНИЙ ПРІОРИТЕТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ І МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті розглядаються питання залежності економічного зростання і екологічної безпеки та можливих наслідків неефективного і безвідповідального використання ресурсів.

Ключові слова: екологічна безпека, економічна безпека, сталий розвиток, екологічний слід

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Життя як явище не могло б виникнути і, тим більше, тривалий час існувати в умовах, які для цього не підходять. Колись виникнувши, жива матерія постійно пристосовується до умов свого буття, прагнучи вижити. Але людина, на відміну від усієї іншої біоти, намагається підвищити свої потенції в боротьбі за виживання не стільки шляхом самовдосконалення, скільки шляхом «вдосконалення» навколишнього середовища. Внаслідок цього постійно збільшуються розміри практичної діяльності людини, паралельно збільшується і сила його впливу на природне середовище. Масштаби цього впливу досягли такого рівня, що тепер вже стан природного середовища значною мірою залежить від діяльності людини [1].

Останнім часом, однією з найбільш важливих загальнолюдських проблем стає визначення балансу між економічним розвитком та економічною безпекою, що, у свою чергу, припускає обмеження економічного розвитку.